

Sociologie pro speciální pedagogy: Vzdělání

Lenka Slepíčková

Father and Daughter, Boris
Krishtul, USSR, 1969

Vzdělání v moderní a tradiční společnosti

- Přejchod k formalizovanému vzdělání
- Vzdělání jako nahrazující rodinný původ ve vztahu k sociálním nerovnostem

Latentní funkce vzdělání

- Vzdělání v moderních společnostech jako nástroj zvýšení životního standardu, emancipace a mobility
- Důraz na výkon jedince a překonání jeho vrozených charakteristik

X

- Výzkumy ukazují, že vzdělání třídní rozdíly reprodukuje a také ospravedlňuje (efekt sv. Matouše) – děti z nižších vrstev nemají menší nadání, ale větší pravděpodobnost, že ve styku s akademickou strukturou školy budou označeny jako ty s nižším nadáním

Pierre Bourdieu

- Školství jen potvrzuje výsadní vlastnosti elit
- škola umocňuje rozdílnou kulturní orientaci a hodnotová měřítká získaná v časně fázi života (kulturní kapitál) – omezuje tak šance jedněch, ale usnadňuje postup druhých
- Vzdělávací systém nevybírání nejschopnější žáky, ale vybírá žáky „již vybrané“. Ti jsou ze své rodiny vybaveni dostatkem kulturního kapitálu, který je ve školním prostředí zvýhodňuje, protože odpovídá kulturnímu kapitálu učitelů

Bernstein: Teorie jazykových kódů

- Rozdílný způsob komunikace mezi dětmi z různých sociálních poměrů a jeho vztah k akademické kultuře školy
- **Omezené kódy** – komunikace spočívá na nevyslovených předpokladech, odkazuje na konkrétní a blízké, výchova pomocí přímých odměn a trestů, sdělování především praktických zkušeností
- **Rozvinuté kódy** – zobecnění, abstraktní vyjadřování, rodiče vysvětlují

1. Porovnání přístupu ke škole u rodičů s vyšším a nižším vzděláním v práci A. Lareau

- Rodiče z dělnické třídy:
  - jen výjimečně kontaktují učitele a cítí se při jednání s ním nesví
  - udržují nezávislý vztah se školou
  - necítí se být kompetentní a vzdělání nechávají na profesionálech
  - ponechání dětí jejich přirozenému růstu
  - pocit omezování ve formálním prostředí, snaha přizpůsobit se autoritám
- Rodiče ze střední třídy:
  - často kontaktují učitele, jednání jsou neformální a přátelská
  - učitele berou jako partnery, cítí se kompetentní k diskusi o vzdělání svých dětí
  - snaha o harmonický rozvoj schopností svých dětí a využití všech příležitostí k němu
  - schopnost ovlivňovat dialog a komunikaci ve formálním prostředí

2. Práce Tomáše Katrňáka „Odsouzení k manuální práci“

- Dělničtí rodiče
  - Nemají se školou dobrý vztah (také vlastní zkušenost), se vzděláním v životě nepočítají
  - Důraz na materiální strategii (vydělávat, být nezávislý)
- Vysokoškolští rodiče
  - Klíčová role vzdělání v jejich životní strategii
  - Zájem o dění ve škole, kultivaci schopností svých dětí

„Dědičnost“ vzdělání v ČR a téma mobility

Nikoli intelligence, ale rodinné prostředí, vzdělání a postoje rodičů jsou klíčové pro výsledky ve škole (Rabušicová 1995)

? procent lidí má stejné vzdělání jako rodiče

? procent lidí má vyšší vzdělání než rodiče

? procent lidí, jejichž rodiče nemají maturitu, dosáhne vysokoškolského vzdělání

Česká republika je v tomto na ? místě z 36 zemí OECD.

Celá zpráva o vzdělání v ČR zde: https://read.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2018/czech-republic_eag-2018-42-en#page6

Výzkum „Rodiče a výchova“

Rodiče a výchova 2010

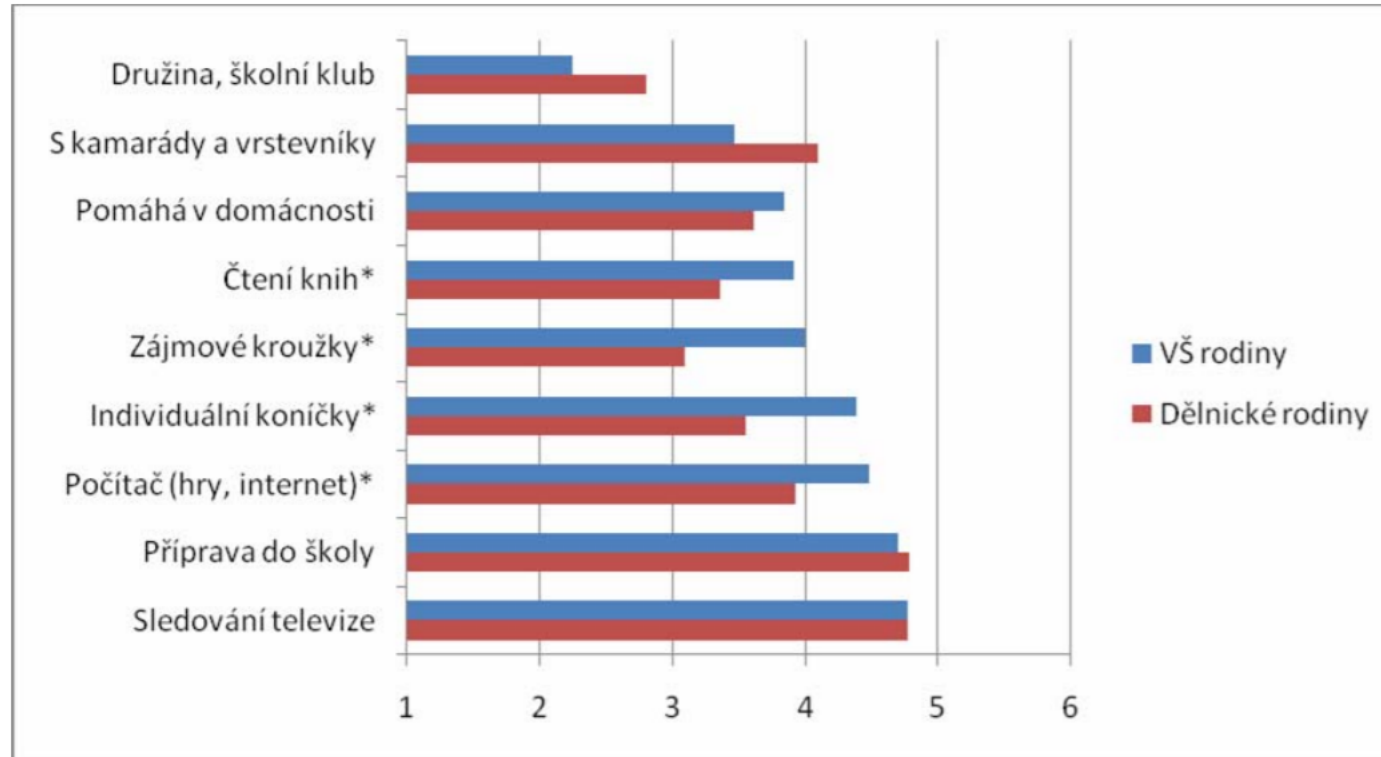
Závěrečná zpráva z výzkumu

Ondřej Špaček, Jiří Šafr, Kateřina Vojtíšková
Oddělení Studia sociální struktury SOÚ AV ČR, v.v.i.

Prosinec 2010

Volnočasové aktivity dětí podle typu rodiny (průměrná intenzita)

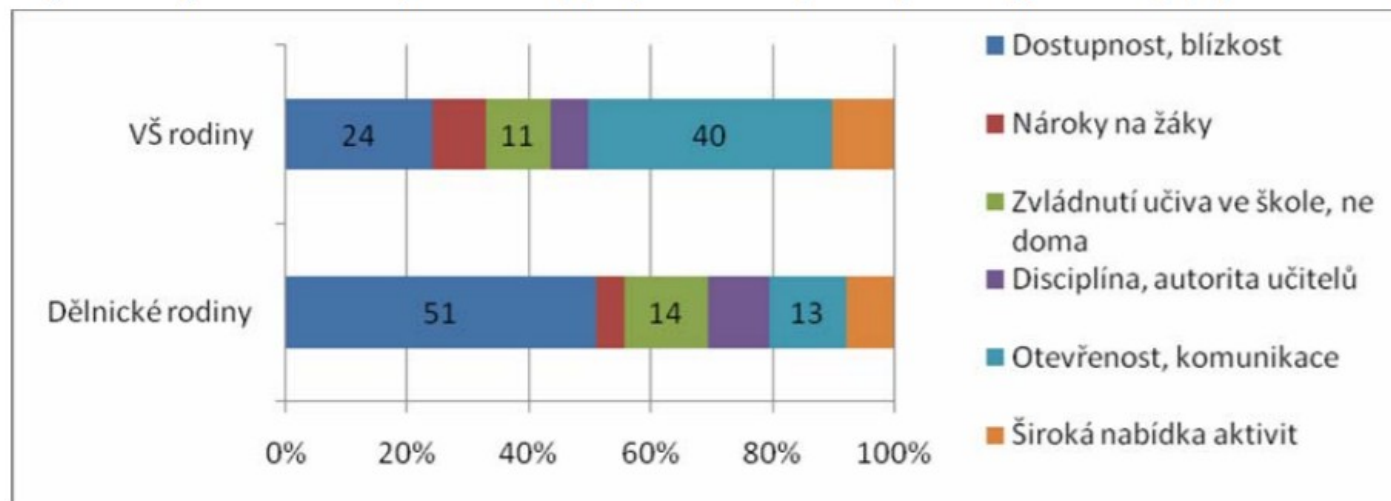

Průměrná frekvence: 1 – „Nikdy“; 6 – „Více než 2 hodiny denně“

* Statisticky významný rozdíl na hladině významnosti 0,01

N = 325

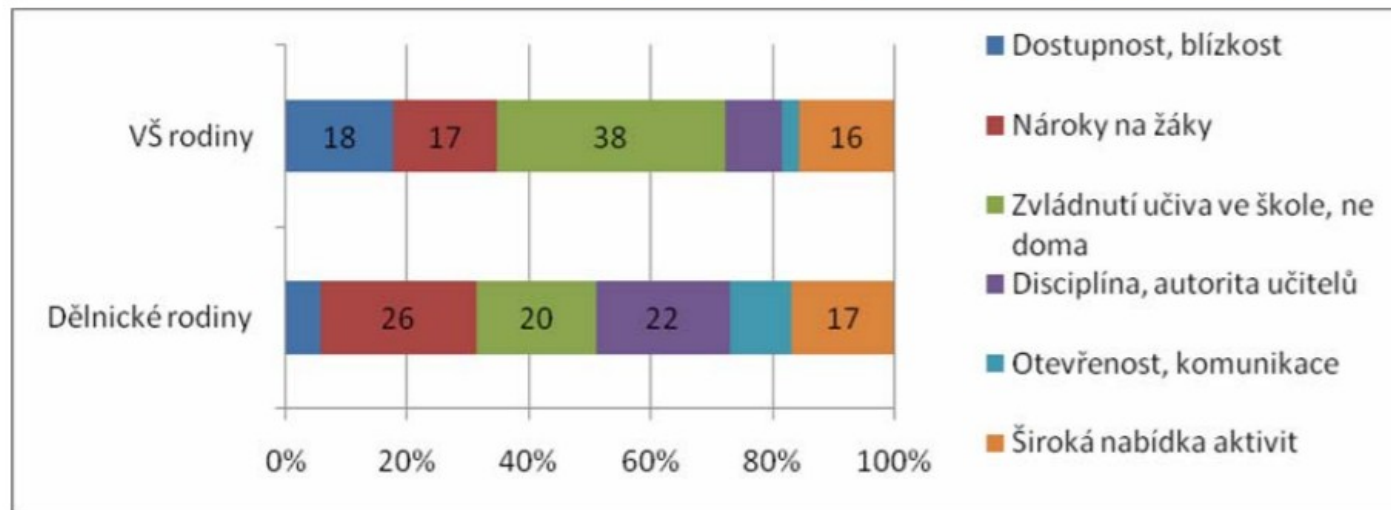
Nejdůležitější kritérium výběru školy po prvním stupni ZŠ podle typu rodiny (v procentech)

Rozdíly jsou statisticky významné na hladině významnosti 0,01

N = 325

Nejméně důležité kritérium výběru školy po prvním stupni ZŠ podle typu rodiny (v procentech)

Rozdíly jsou statisticky významné na hladině významnosti 0,01

N = 278

Mapa vzdělávacích podmínek v ČR

https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/mapa-data-skolstvi-regiony-exekuce-bytova-nouze-ubytovny-zakladni-skoly-daniel_1911270600_nkr